

rinden Ebû'l-Hattâb Abdüsselâm Mansûr hocasının başlattığı halkayı devam ettirdi. VI. (XII.) yüzyılın ilk yarısında yaşayan İbâzî âlimi Ebû Zeyd Abdurrahman b. Ma'lâ, bu organizasyonu geliştirerek Vâdirîg'de Tıgurt Camii'ndeki halkayı kurdu. Ebû Zeyd'den sonra halka kaidelerinin geliştirilmesi ve son şeklini almasında önemli hizmetler ifa eden Ebû Ammâr Abdülkâfî'nin halka kuralları konusunda yazdığı *Sîretü Ebî 'Ammâr 'Abdilkâfî* adlı risâlesi Mizâb İbâzî âlimleri arasında meşhur olup günümüze intikal etmiştir. Bu kurallara göre halka mensubu olan kimse (azzâbî) ailesiyle ilgisini kesmeli, geceleri dağ başlarında ibadet ve dua ile meşgul olmalı, sadece yünlü elbise giymeli, hâfız olmalı ve halka tarafından verilen görevi tereddütsüz kabul edip yerine getirmelidir. Ayrıca ilim öğrenmeli, zayıfın haklarını gözetmeli, bulunduğu beldenin huzurunu korumaya çalışmalıdır. Halkanın şeyhi de zeki, kibâr ve mütedil bir kimse olmalıdır. Halka üç kategoriye ayrılmıştır. İlkini sadece şeyh temsil eder. İkinci kategoriye teşkil eden dört seçkin üye şeyhle birlikte halkanın işlerini yürüten özel bir meclis oluşturur. Bu üyelerden birinin ölümü halinde bir başka azzâbî onun yerine görevlendirilir. Halka üyeleri içinden bir müezzin, okulda çocuklara Kur'an okutmakla görevli üç hoca, cenazeleri yıkamak için beş görevli ve camide cemaate namaz kıldırarak bir imam tayin edilir. Halka üyelerinden ikisi mescide ait mal ve gelirleri düzenleme görevini yürütürken bir üye de azzâbîlerin ve öğrencilerin yiyeceğinin dağıtımından, bir başka üye de caminin temizliğinden sorumludur. Bütün halka mensupları üçüncü kategoriye temsil eder.

Halka, daha sonraki dönemlerde Vehbî İbâziyye ile bütünleşerek onun ayrılmaz bir kurumu olmuş, Vâdirîg gibi bazı bölgelerde halka yerine "azzâbe" kelimesi kullanılmıştır.

Cerbe adasında V. (XI.) yüzyılın ilk yarısında bir şeyhin başkanlığında sadece ilim öğrenen halkaların bulunduğu görülmektedir. Bu müesseses Cerbe'nin İspanyollar tarafından işgaline kadar (1511) devam etmiştir. Cerbe'de halka meclislerinin en önemli şeyhi bir Vehbî İbâzî olan fakih Ebû'n-Necât Yunus b. Saîd idi. Bu devrede Trablus'un kuzeyindeki Cebelunefuse'de de Cerbe ile irtibat halinde bulunan Vehbî İbâzî halkaları bulunmaktaydı.

1882 yılında Fransa'nın Mizâb bölgesini ilhakından sonra da azzâbe şeyhleri

Mizâb şehirlerinde ahlâkî otorite olma özelliğini devam ettirmişlerdir. Bugün halkanın bölgedeki gücü Mizâb'ın bazı şehirlerindeki talebelere ve camiye münhasır kalmıştır. Mizâb İbâzî toplumunun kontrolünü elinde bulunduran halka şeyhi bölgede en büyük dinî ve ahlâkî otorite olarak kabul edilir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, "hık" md.; Cafer Secâdi, *Ferheng*, Tahran 1983, s. 329; Serrâc, *el-Lüma'*, s. 238, 267; Ebû Zekeriyâ Yahya b. Ebû Bekir, *Kitâbü's-Sire ve ahbâri'l-e'imme* (nşr. Abdurrahman Eyyûb), Tunus 1405/1985, s. 194; Dercîni, *Tabakâtü'l-meşâ'ih bi'l-Mağrib* (nşr. İbrâhim Tallây), Beyrut, ts. (Dârü'l-Fikri'l-Arabî), I, 3, 14, 17, 95-102, 145, 160, 167-169; Şemâhî, *Kitâbü's-Siyer*, Kahire 1301, s. 384-390; Ali Yahyâ Muammer, *el-İbâziyye fi mevki'it-târîh*, Beyrut 1385/1966, s. 421-426; a.mlf., *el-İbâziyye fi'l-Cezâ'ir*, Kahire 1399/1979, s. 176-192, 313-316, 546-551; Ferhâd Câbirî, *Nizâmü'l-'azzâbe 'inde'l-İbâziyyeti'l-Vehbiyye fi Cerbe*, Tunus 1975; Sâlih Bâciyye, *el-İbâziyye bi'l-Cerid*, Tunus 1976, s. 185; Seyyid Sâdik-ı Güherîn, *Şerh-i İştîlâhât-i Taşavvuf*, Tahran 1988, IV, 243; Muhsin Kiyânî, *Târîh-i Hânkâh der İrân*, Tahran 1369, s. 440, 453; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtibü'l-idâriyye* (Özel), III, 39-42; Sabri Hizmetli, "İbâdilikte Azzâbe", *A'İFD*, XXIX (1987), s. 285-301; T. Lewicki, "Halqa", *EL* (İng.), III, 95-99; Dihhudâ, *Lugâtnâme*, XI, 777.

MUSTAFA ÖZ

HALKA (الحلقة)

Eyyübîler ve Memlûkler zamanında askeri bir sınıf.

Halka tabirinin ilk olarak ne zaman kullanıldığı, bu adı taşıyan birliklerin kuruluş tarihi ve ismin menşei hakkında bilgi yoktur. Ancak Selâhaddin-i Eyyûbî'nin (1171-1193) ordusundaki bazı birliklerin "el-halkatü'l-hâs" adını taşıdıkları bilinmekte ve bunların adından, sultanın şahsına bağlı ve seferler dışında da ondan ayrılmayan özel birlikler oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim İbnü'l-Esîr, sultanın sefer mevsimi geçince ordusunun diğer birimlerine mensup askerlerine ilkbaharda dönmek üzere memleketlerine gitme izni verdiğini ve kendisinin "has halkası" ile birlikte Akkâ Kalesi'nde kaldığını bildirmektedir (*el-Kâmil*, XI, 557). İsmi menşeiyle ilgili olarak başlıca iki görüş ileri sürülmüştür. Quatremère ve D. Ayaolon, özel muhafızların sultanın etrafında bir halka oluşturulmasından, A. N. Poliak ise Türk ordularının savaş alanında düşmanı halka (daire) içine almasından dolayı verildiğini söylemektedirler.

Eyyübîler'in askerî teşkilâtında önemli bir yere sahip olan el-halkatü'l-hâs, en parlak dönemini Selâhaddin-i Eyyûbî zamanında yaşamıştır. "Halkatü's-sultân" (el-halkatü's-sultâniyye) adıyla da bilinen bu birlikler ordunun imtiyazlı bir bölümünü oluşturuyordu; ancak bunların Selâhaddin'in halefleri zamanındaki durumları hakkında yeterli bilgi yoktur. Halka Memlûkler'in ilk dönemlerinde de güç ve itibarını korumuş, nizamî ordunun diğer iki sınıfını teşkil eden el-memâlikü's-sultâniyye ve memâlikü'l-ümerâ yanında önemli bir unsur olmaya devam etmiştir. Bu safhada adı, sonraki dönemlerde pek rastlanmayan bir şekilde daha çok "mansûre" sıfatıyla birlikte kullanılmıştır. Hatta bu birliklerin kumandanları olan mukaddemü'l-halkalar emîrler, diğer devlet adamları ve kadırla birlikte veliaht tayini gibi önemli merasimlere katılmışlardır. Meselâ I. Baybars'ın 667 (1268) yılında oğlu Saîd'i veliaht tayin edişinde onlar da hazır bulunmuştu. Yine mukaddemü'l-halkalar "hâssekiyye"ye ayrılan elçilik görevinde de istihdam ediliyor, bir imtiyaz olmak üzere yenleri tırızlı elbise giyiyor ve mahmuzlarına da altın kakma yaptırabiliyorlardı.

Memlûkler zamanında nizamî ordu üç sınıf askerden meydana geliyordu. Bunların birincisi, statü ve eğitim bakımından en önemlileri olan ve el-memâlikü's-sultâniyye denilen sultanın kapıkulu birlikleriydi. Memâlikü'l-ümerâ adındaki ikinci grubu ise eyalet ve vilâyetlerde görev yapan nâib ve valilerin kapıkulu birlikleri teşkil ediyordu. Bu iki sınıf görev ve mahiyet itibarıyla birbirine benziyordu; ancak birinci grupta kumanda doğrudan sultana, ikinci grupta ise emîrlere bağlı idi. Bunlardan farklı bir durumda olan üçüncü grup birlikler ise "ecnâdü'l-halka", "ricâlü'l-halka" veya sadece "ecnâd" denilen iktâ sahibi askerlerden oluşuyordu. Memlûkler döneminde bu nizamî kuvvetlerden başka savaş zamanlarında Suriye'deki bedevî Arap kabilelerinden, özellikle Halep civarındaki Türkmenler'den ve el-Cezîre'deki Kürtler'den yardımcı kuvvet niteliğinde asker toplanır, bu kabilelerin beylerine iktâ verilir ve savaş sırasında askerleriyle birlikte orduya katılmaları sağlanırdı.

İktâ sahibi hür askerlerin teşkil ettiği halka birliklerine çeşitli kesimlerden asker alınıyordu. Memlûkler'in ilk sultanlarından Baybars, Musul veya diğer merkezlerden kendisine gelen emîrleri "el-halkatü'l-mansûre"de görevlendirmiş ve

onlara durumlarına göre iktâ arazileri tahsis ederek bazılarını yetmiş, bazılarını ise elli süvarinin kumandanı tayin etmişti; ayrıca ülkesine iltica edip müslüman olanları halkaya aldığı bilinmektedir (İbn Şeddâd, s. 332-338). Halkanın önemli bir kaynağı da sultan ve emirlerin çocukları idi. Emirlerin oğulları bulûğ çağına geldiklerinde sultan kendi tahsisatından onların maaş ve erzakını verir, daha sonra da iktâ tahsis ederdi. Bu gençler en küçük rütbeli emirlik olan "ham-sevât" derecesine girerler ve evlâdü'n-nâs* şeklinde adlandırılırlardı; aralarındaki sultan çocukları ise bir üst grubu teşkil eder ve bunlara "esyâd" veya "evlâdü'l-mülûk" denilirdi. Ancak halkada kendilerine dirlik verilen sultan çocukları isyan çıkarırlar endişesiyle çok defa hayatlarının büyük bölümünü tutuklu olarak geçirmek zorunda kalırlardı. Evlâdü'n-nâstan bazıları emîrû aşere, hatta bir kısmı emîrû erbaîn rütbesine erişebilirdi; özellikle Bilâdüşşâmiyye'de (Suriye, Lübnan, Filistin) emîrû mie mukaddemü elf rütbesine yükselenler dahi bulunuyordu. Bu grup halka içindeki en güçlü kısmı oluşturuyordu. Nitekim bu birliklerin önemini kaybettiği Memlûkler'in son dönemlerinde halka yerine evlâdü'n-nâs tabiri yaygınlaşmıştı. İlk dönemlerde halka içinde ve özellikle mukaddemleri arasında sultan ve emîr çocuklarının yanı sıra memlûk asker ve emîrlerinin de yer aldığı görülmektedir. Hatta 712 (1312-13) yılında el-Melikü'n-Nâsır Muhammed b. Kalavun hânedan memlûklerinin bir kısmını halkaya transfer etmişti. Yine emirlerin memlûklerine de halka içerisinde iktâ verilebiliyordu.

Halkanın işleri Dîvânü'l-ceyş tarafından yürütülür, cerideler Mısır ve Bilâdüşşâmiyye bölgelerine tahsis edilen iki divan tarafından tutulurdu. Bir halka askerinin istihdamı için onu sultanın bizzat görüp seçmesi gerekirdi. Bilâdüşşâmiyye'de ise iktâ verme ve gerekli belgeyi sultana gönderip onay alma işi nâibü's-saltana tarafından yürütülürdü. İktâlar, iktânın evsafını ve sahibini açıklayan "misal" adlı arz vesikasının kabulünden sonra sultan tarafından bir beratla tevcih edilirdi. İktâlar, verim ve genişlik bakımından emirlerin rütbelere uygun biçimde bir çiftlik, bir köy veya daha geniş topraklar şeklinde olurdu. Bir asker ölüncü onun iktâ geleneğe göre oğluna verilir. Zengîler ve Eyyûbîler döneminde iktâ arazilerinde geçerli olan verâseten intikal Bahriyye Memlûkleri'nin ilk dönemle-

rinde de devam ettirildi. Ecnâddan biri öldüğünde nâib onun iktâ arazisinin kim devredildiğini bölge Dîvânü'l-ceyş'ine bildirir, bu bilgi sultana ulaştırılır ve merkezdeki Dîvânü'l-ceyş'in kayıtları ile karşılaştırıldıktan sonra sultan tarafından onaylanırsa ilgili menşur yazılırdı. İktâların devri hususunda uygulanan verâset usulü sonradan ihlâl edildi ve arazilerin satılması veya değiştirilmesi bu bozulmayı had safhaya ulaştırdı.

İktâlî askerler arazilerinin başında veya yakınında bulunurlar, sultan ne zaman çağırırsa kendilerine bağlı süvarilerle birlikte savaşa giderlerdi; ayrıca arazileri üzerine tahakkuk ettirilen haraç vergisini de ödemekle mükelleftiler. Buna karşılık örfen sultan tarafından kendilerine ayrılan birtakım tahsisat olurdu. Savaşa gidemedikleri takdirde yerlerine başka birini gönderir veya belli bir miktar para yollarlardı. Halkada görev yapan kumandanlara emîrû mie mukaddemü elf (binbaşı), nakîb veya baş (yüzbaşı) ve mukaddemü'l-halka (kırkbaşı) unvanları verildi. Bu kumandanların kendilerine bağlı askerler üzerindeki otoriteleri sadece savaş zamanlarında geçerliydi ve her kumandan kendi askerlerinin tertip, tanzim, sevk ve idaresinden sorumlu idi.

Kalavun'un 680 (1281) yılında Moğollar'la yaptığı savaşlara katılan ve ordunun merkez kuvvetlerinde seçme bir grup olarak savaşan halka askerlerinin sayısı 4000 iken aynı savaşta onlarla birlikte çarpışan sultan memlûklerinin mevcudu ancak 800 idi. Muhammed b. Kalavun'un (birinci saltanatı: 1293-1295) ilk yıllarında halka birliklerinin mevcudu daha da artmış ve bilinen en yüksek rakama ulaşmıştı; Makrîzî kayıtlı süvari sayısının 24.000 olduğunu söylemektedir (*el-Hıta*, I, 95). Fakat aynı sultanın askerî alandaki bazı düzenlemeleri yüzünden bu sayı azalmaya başladı. Halka sınıfının çöküşünün ilk önemli emâreleri, VII. (XIII.) yüzyılın sonları ve VIII. (XIV.) yüzyılın başlarında iktâ arazilerinin yeniden taksim ve tevzii için kısa aralıklarla yapılan üç arazi tahririnde (revk) ortaya çıktı. Söz konusu tahrirlerin önemli sebeplerinden biri arazilerini arttırmak suretiyle sultan memlûklerini güçlendirmektir; bu gerekçeyle halka iktâlarının bir kısmı onlara devredildi. Ancak yapılan düzenleme halka birliklerinin gücünü azalttı. Bu tahrirlerin birincisi Sultan Hüsâmeddin Lâçin, ikinci ve üçüncüsü Muhammed b. Kalavun tarafından gerçekleştirildi. Başlangıçta Mısır iktâ arazileri yirmi dört

kısma ayrılmış ve dört kısmı sultana, on kısmı emirlere, geriye kalan on kısmı da halkaya tahsis edilmişti. Bu sıralama aynı zamanda arazilerin verimlilikleri açısından da geçerliydi; yani en verimli topraklar sultana, ardından gelen araziler büyük emirlere, diğerleri ise ecnâdü'l-halkaya ayrılmıştı. Daha sonra bu denge halka aleyhine bozuldu ve Hüsâmeddin Lâçin'in 697 (1298) yılındaki tahririnde dört birim sultana, dokuz birim hânedan memlûklerine verilirken sadece on bir birim emirlerle birlikte halkaya dağıtıldı. Muhammed b. Kalavun'un 712'de (1313) Bilâdüşşâmiyye'de, iki yıl sonra da Mısır arazilerinde yaptırdığı tahrirlerde ise ümerâ ve ecnâdın hissesi birer birim daha düşürüldü. Bu şekilde ecnâdın iktâlardaki payı büyük ölçüde azaldı ve bu azalma sonuçta halkanın en önemli zayıflama sebeplerinden birini oluşturdu. Muhammed b. Kalavun'un düzenlemeleri halka mensuplarının küskünlüğüne ve önemli tepkilere yol açmış, içlerinden bir kısmı iktâ beratlarını atmışlar ve bu yüzden de cezaya çarptırılmışlardı. Makrîzî'ye göre yapılan tahrirler, sadece halka birliklerinin değil aynı zamanda devletin çöküşünü hazırlayan sebeplerin başında gelmektedir (*Kitâbü's-Sülûk*, II, 846).

Böylece düşüşe geçen halkaya, el-Melikü'l-Kâmil Şa'bân b. Muhammed'in 746'da (1345) tahta çıkışından itibaren de yabancı unsurlar girmeye başladı. İktâ sahibi halka mensuplarından bazıları iktâlarını birbirleriyle değiştiriyor veya asker sınıfından olmayan kimselere satıyordu. Hatta bu iş için Dîvânü'l-bedel adını taşıyan özel bir daire kurulmuş ve devlet bu mübâdele ve satışlardan özel bir vergi almaya başlamıştı. Bu arada halkaya ait arazilerin alım satımını kendilerine meslek edinen kişiler ortaya çıkmıştı. "Müheyyisün" denilen ve sayıları 300'e ulaşan bu kişilerin görevi halka üyelerini timarlarını satmaya teşvik ve ikna etmektir. Arazi mübâdele ve satış izninin birkaç defa kaldırılmasına rağmen esnaftan pek çok kimse halkada iktâ sahibi oldu. VIII. (XIV.) yüzyılın sonlarına doğru ecnâdü'l-halka ordudaki önemini kaybetmişti; hatta Makrîzî'nin yaşadığı dönemde (IX./XV. yüzyılın ilk yarısı) halkanın çoğunluğu zanaatkârlardan oluşuyordu ve bu suretle iktâ sistemi askerî amacından saparak bir geçim kaynağı haline gelmiş bulunuyordu. Bu sınıftan ancak bazı küçük gruplar savaşlara katılmaya devam ediyordu; gelirleri de büyük oranda azalmıştı. Burcî Memlûkleri döneminde (1382-

1517) halkanın önemli bir kısmı Kahire'-de emniyet ve asayişini koruma görevini yürütüyordu (Halîl b. Şâhin ez-Zâhirî, s. 116). el-Melikü'l-Müeyyed Şeyh el-Mahmûdî (1412-1421) askerlik sistemi üzerinde ıslahat yaptıysa da getirdiği düzenlemeler kısa ömürlü oldu ve halkanın çöküşünü durduramadı. Bu konuda aldığı tedbirlerin bir kısmı oğlu tarafından ilga edilirken Barsbay da (1422-1438) Şeyh el-Mahmûdî'nin politikasına tamamiyle son verdi ve o andan itibaren halka önemini daha çok kaybetti.

Memlûkler zamanında Bilâdüşşâmiyye halkası, bölgenin askerî gücü içinde sultan memlûkleri karşısında devamlı güç kaybeden Mısır halkasından daha iyi bir konuma sahip bulunuyordu. Halîl b. Şâhin'in (ö. 873/1468), bu bölgedeki merkezlerde görev yapan halka mensuplarının mevcudu hakkında verdiği rakamlar bunu açıkça göstermektedir; mese-lâ Dimaşk'ta 12.000, Halep'te 6000 iktâlî halka askeri bulunuyordu. Suriye halka birlikleri de halkanın çöküşüne paralel olarak güç kaybına uğramışlar, fakat her şeye rağmen varlıklarını Osmanlı hâkimiyetine kadar devam ettirmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, I, 557; XII, 99; İbn Şeddâd, *Târîhu'l-Meliki'z-Zâhir* (nşr. Ahmed Huttayt), Beyrut 1983, s. 57, 142, 281, 298, 332-338; Ebû Şâme, *Kitâbu'r-Rauzateyn*, I/1, s. 11, 179, 180; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik* (Eymen), s. 28; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'şâ* (Şemseddin), IV, 15, 16, 50-53; Makrîzî, *el-Hıttâ*, I, 87-91, 95; II, 88, 215-219; a.mlf., *es-Sülûk*, I, 122; II, 841-846, ayrıca bk. İndeks; a.e.: *Histoire des sultans mamlouks de l'Égypte* (trc. M. Quatremère), Paris 1837-45, I/2, s. 200-202; Halîl b. Şâhin ez-Zâhirî, *Zübdetü Keşfi'l-memâlik* (nşr. P. Ravaise), Frankfurt 1413/1993, s. 115, 116, 130-136; Süyûtî, *Hüsnü'l-muâdara*, II, 93; Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 422-429; E. Ashtor, *et-Târîhu'l-İktisâdî ve'l-İctimâ'î li's-şarkı'l-evsaf fi'l-üşûri'l-vüştâ* (trc. Abdülhâdî Able), Dimaşk 1985, s. 369-375; Ramazan Şeşen, *Salâhaddin Eyyübî ve Devlet*, İstanbul 1987, s. 232-255; Hasan el-Bâşâ, *el-Fünûnü'l-İslâmiyye ve'l-vezâ'if 'ale'l-âşâri'l-'Arabiyye*, Kahire, ts. (Dârü'n-Nehdati'l-'Arabiyye), I, 365-368, 428-429; III, 1122-1123; A. N. Poliak, "The Influence of the Chingiz-Khân's Yâsa upon the General Organization of the Mamluk State", *BSOAS*, X (1940-42), s. 872; D. Ayalon, "Studies on the Structure of the Mamluk Army", a.e., XV (1953), s. 448-459; a.mlf., "Halka", *El²* (Fr.), III, 101-102; M. C. Şehabeddin Tekindağ, "XIV. Asrın Sonunda Memlûk Ordusu", *TD*, XI/15 (1960), s. 87-88, 92-93; M. Recâi Reyân, "el-İktâ'ü'l-'askerî fi'l-'ahdeyni'l-Memlûkî ve'l-'Osmânî", *ed-Dâre*, XV/2, Riyad 1409, s. 11-45.

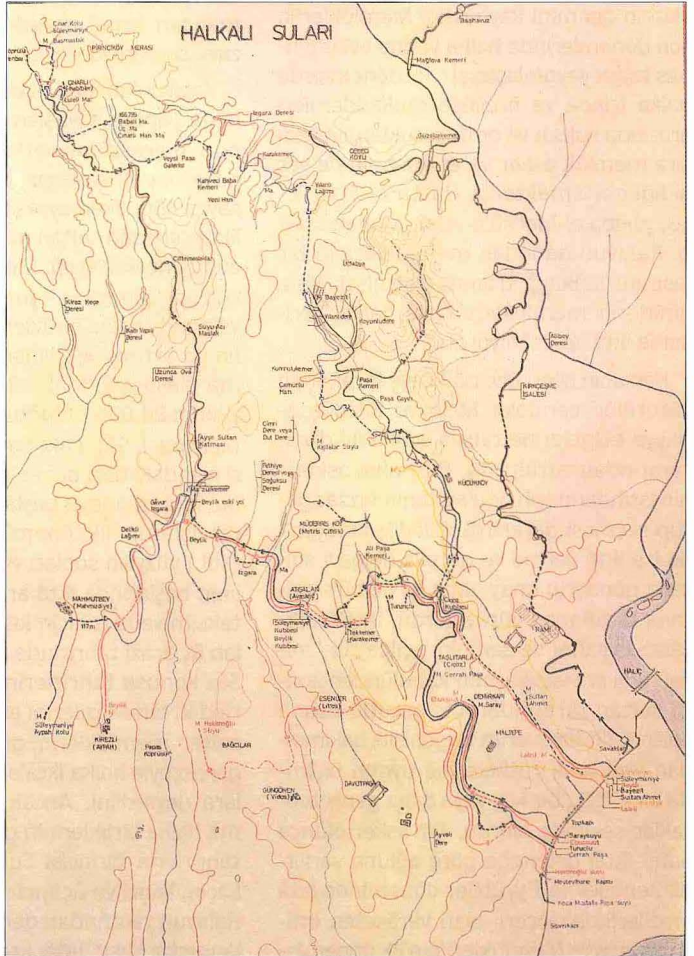
İSMAİL YÜÇİT

HALKALI SULARI

İstanbul'un sur içi bölgesine içme suyu sağlayan en eski tesisler.

İstanbul surlarının batısındaki Halkalı köyü ile kuzeybatısındaki Cebeciköy arasında kalan araziden çıkararak on altı bağımsız isâle hattı vasıtasıyla şehrin ihtiyacını karşılayan sulara Halkalı suları veya "cevâmî-i şerîfe suları" denir. Fetihden önceki dönemlerde de şehrin sularının bu alandan geldiği bilinmektedir. İlk tesislerin Geç Roma devrinde Hadrianus (117-138), I. Konstantinos, Valens ve I. Theodosios (379-395) zamanlarında yapıldığı hakkında çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca Valens veya Theodosios tarafından Belgrat ormanlarından da şehre su getirilmiştir (bk. BÜYÜK BENT). 368 yılında Valens'in yaptırdığı kabul edilen Bozdoğan Kemerinin üst kotu deniz seviyesinden 61-62 m. yüksekliğindedir ve şehrin yüksek yerlerine ancak bu kemer üzerinden su akıtılır; Belgrad ormanlarından gelen sular ise 34 metrenin altındaki yerlere dağıtılabilir.

Geç Roma devrinde Bozdoğan Kemerini üzerinden geçen suların Halkalı sularından hangisi olduğu kesinlikle bilinmemekle beraber, bunların Mahmutbey civarındaki Mâzul (Mazlum) Kemer ve Habipler ile Küçükköy arasındaki Kara Kemer ve Kumrulu Kemer üzerinden gelen suları oluşturduğu sanılmaktadır. Bizans'ın ilk devirlerinde şehir içerisinde birçok sarnıç inşa edilerek suların bol olduğu mevsimlerde depolama yapılmış ve ayrıca yağmur sularından da faydalanılmıştır. VII. yüzyıldan itibaren şehri kuşatanlar isâle hatlarını tahrip ederek halkı teslim zorladıklarından su biriktirme ihtiyacı büyük önem kazanmış ve çok sayıda açık veya kapalı sarnıç yapılmıştır. Açık sarnıçların depoladığı su hacmi yaklaşık 700.000 m³ tutarında olup bunlar Aetius (Vefa Stadı), Aspar (Çukurbostan) ve Hagios Mokios (Altımermer) sarnıçlarıdır. Başta Yerebatan ve Binbirdirek olmak üzere kapalı sarnıçların toplam hacmi ise 200.000 m³ civarındadır. Latin istilâsında (1204) surların dışındaki tesislerle birlikte şehir su şebekesi de tamamen tahrip edildiğinden halkın su

Halkalı sularının isâle planı